

Nyílt levél a a Németország Szociáldemokrata Pártjának vezetéséhez ^[1]

„1945 után a kommunistáknak a szociáldemokratákkal szemben elkövetett bűneit nem lehet üres szövegekkel elintézni, vagy a világ előtt letagadni. Egy olyan – tradicionálisan a szabadság mellett elkötelezett párt – mint az SPD, nem járhatja le hitelét, és nem engedheti a felejtés áldozatául esni egy hazug „enyhülés” miatt a párt szabadságharcos történetének ezt az áldozatokkal teli fejezetét.”

Bevezetés

Az itt közölt dokumentum a nyílt levél szerzőinek szándékával ellentétben a feledés homályába veszett, és eddigi ismereteink/információink alapján nincs nyoma annak, hogy Nyugaton nagyobb publicitást, visszhangot, nyilvánosságot kapott volna. A benne megfogalmazott aggodalmak, kételyek, gondolatok azonban olyan kényes kérdések és válaszok kimondásához/újrágondolásához is elvezethetnek, amelyek a kelet-közép-európai politikai-gazdasági változások „forgatókönyvének”, az átalakulások morális tartalmának, minőségének eredőire utalhatnak. Az aláírók a német szociáldemokrata párton belül egy - zömmel időskorú párttagokból álló - marginális csoportot jelentettek, ennek ellenére fellépésük tartalma, erkölcsi tartása, indokoltá teszi 21 év után is a szélesebb nyilvánosságot.

Az aláírók a „névtelenségből” előbújva tartottak tükröt nem csak az akkori döntéshozók elé, hanem a mai demokrácia építők számára is mércét állítanak.

Az MSZMP KB Külügyi Osztálya iratai között talált levél, mint arra a dokumentum szerzői is utalnak, valóban eljutott a Magyar Népköztársaság bonni nagykövetségére, ezt igazolja a nagykövetség munkatársának kézzel írott pár soros feljegyzése is.

Az 1970-es évek ún. enyhülési politikájának tengelyében az USA-Szovjetunió kapcsolatok szerződéses együttműködése (SALT-I, SALT-II) mellett Európában az NSZK-ban 1969-ben hatalomra került Willy Brandt-Walter Scheel szociálliberalis kormány „keleti politikája” állt.

A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a kelet-nyugati együttműködésben bekövetkezett megtorpanás a „kis-hidegháború” éveitől a nyolcvanas évek közepéig a Szovjetunió politikájában történt személyi és szemléleti változások eredményeként is új lendületet kapott a két politikai-társadalmi rendszerhez tartozó államok, ill. katonai, gazdasági szövetségek együttműködése.

A hatvanas-hetvenes évektől eltérően az NSZK kormányzati (konzervatív) ill. ellenzéki (szociáldemokrata) tényezői között a nyolcvanas évek közepén már egyetértés mutatkozott abban, hogy a *keleti blokk* államaival, pártaival kialakult gazdasági-politikai kapcsolatokat felhasználhatók az ideológiai lazítás céljára a gorbacsovi *peresztrojka* és *glaznoszty* hátszélében. A különlegesen kezelt *belnémet* kapcsolatok esetében mind a CDU-CSU (Christlich Demokratische Union-Christlich-Sozialistische Union), mind az SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) döntéshozói felismerték, hogy az NSZK-nak nem érdeke egy gazdaságilag lepusztult, ideológiailag merev, elzárkózó rezsim létezése az NDK-ban. (Ennek egyik leglátványosabb mozzanata volt a sokáig „héjának” tartott keresztényszocialista bajor miniszterelnök Franz Josef Strauss látogatása és tárgyalásai a SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands) vezetéssel a nyolcvanas évek második felében, egy nagy összegű pénzügyi segítség látványos kísérőjeként).

A nyolcvanas évek leszerelési, fegyverzetellenőrzési *békeharca* a politikai felfogásbeli különbségek ellenére lehetővé tette a történelmi baloldal és a kommunista „munkáspártok” szorosabb együttműködését. Például a dokumentum keletkezésének évében kezdte meg tevékenységét a marxista-leninista ideológiájú MSZMP és a nyugati demokrácia értékei mellett elkötelezett „demokratikus szocializmus” képviselő SPD közös parlamenti munkacsoportja, a kelet-nyugati gazdasági együttműködés irányelveinek kidolgozására. Az SPD 1986-os *Elvi Programnyilatkozata* is hangsúlyozta, hogy az enyhülés újjaélesztése érdekében az NSZK-nak valamennyi állammal - függetlenül annak társadalmi, politikai berendezkedésétől - békés-társas viszonyra kell törekednie. A Nyilatkozat szerint ez nem jelentheti az értékek elvek társas viszonyát az alapvető emberi jogok és a demokrácia kérdéseiben, a „Kurt Schumacher Kreis” levelének szerzői szerint mégis fennállhat annak a veszélye, hogy egyszerűen valamilyen formában „legalizálja” az elnyomó antidemokratikus bolsevik ideológia által működtetett kelet-német rezsimeket, másrészt erodálhatja azt a morális tökélet, amelyet a szociáldemokrácia felmutathatott az antidemokratikus szélsőjobb ill. szélsőbaloldali diktatúrákkal szemben.

Ez a morális, etikai hozzáállás a levél írói részéről nem illett abba a folyamatba, amelyben a realitásokból kiinduló, pragmatikus, óvatossággal megközelített, konfliktuskezelés került előtérbe. Nem hallgatható természetesen az sem, hogy a levél írói - elismerve emberi tisztességüket - felléptek ugyan az NDK-beli demokratikus szabadságjogok szükségessége mellett, de konkrétan csak az üldözött szociáldemokratákért emelték fel szavukat. Ismeretes, az NDK-ban sok más csoportosuláshoz, eszméhez tartozó embert tartóztattak le, vagy egyszerűen löttek le a berlini fal mentén, így hát a *nyílt levél* néhány veterán némileg *pártnationalista* nézeteit is sugallja.

A keleti radikális változásoktól való félelem szülte óvatosság (féltve Gorbacsov reformpolitikájának sorsát) téves helyzetfelismerésig is elvezette az akkori SPD vezetőket, akik még 1989 őszén is hittek az NDK megreformálhatóságában és további fennmaradásában.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár; jelzete: M-KS-288. f. 32. cs. 1986. 492. doboz, 95. ó. e. (MSZMP KB Külügyi Osztálya)

Forrás

Nyílt levél a a Német Szociáldemokrata Párt vezetéséhez

Berlin, 1986. április 18.

Nyílt levél

40 évvel ezelőtt hajtották végre a megszállók utasítására Németország megszálló övezetében az SPD és a KPD kényszeregyesítését.

Kurt Schumacher és a berlini szociáldemokraták A kommunista előírás szerinti munkásegységnek ezt a formáját Kurt Schumacher és a berlini szociáldemokraták Nyugaton egy történelmi szabadságharcban megakadályozták, és ezzel megőrizték az SPD létét és Nyugat-Berlin függetlenségét. Csak kevesen - ideológiailag megtévesztett funkcionáriusok és természetesen az SPD baloldala léptek fel a kommunistákkal való egyesítés érdekében. A hosszú ideig berlini SPD-elnök Franz Neumann közlése alapján állítólag akkoriban Willy Brandt is szimpatizált az „egységpárttal”.

A kényszeregyesítés következményei borzalmasak voltak mind az SPD mind Németország számára. Erre, a SED PB számára küldött *nyílt levélben* is világosan rámutattunk, melyet mellékelve az Önök tudomására hozunk.

1945/46-tól a hetvenes évekig bezárólag - ma már az NDK-beli politikai foglyoknak nincs kapcsolatuk az SPD-vel - a szociáldemokraták a szovjet megszálló övezetben és a későbbi NDK-ban életükkel, egészségükkel, szabadságukkal jelentős áldozatot hoztak a demokráciáért Németországot és pártjukért az SPD-ért. A „középnémetek” és a berlini szociáldemokraták teljes bizalommal az akkori SPD-hez folytatták küzdelmüket.

A pártvezetés beszédei és felhívásai, az SPD-hez fűződő kapcsolatuk Nyugaton és Berlinben, különösen azonban az őket felkereső pártvezetés megbízottjainak bátorítása, közöttük W. Brandt egyik munkatársáé, erősítették meg hitüket.

E tények alapján és a mai SPD által folytatott politikából következően vetődik fel egy sor kérdés az SPD vezetéséhez:

1. kérdés az SPD-hez:

Regisztráltak-e azokat a szociáldemokratákat, akiket meggyőződésük miatt őrizetbe vettek és a kommunisták által a szovjet zónában ill. az NDK-ban hosszú időre letartóztattak, akik bizalommal voltak az SPD vezetés felé és a pártvezetés megerősítette őket meggyőződésükben?

Más szóval, ismeri-e a mostani SPD vezetés a letartóztatott szociáldemokraták pontos számát, nevét, tud-e letartóztatásuk idejéről, az ítéletről börtönbüntetésük időtartamáról, és tud-e a nyilvánosságnak felvilágosítást adni mindezekről?

2. kérdés az SPD-hez:

Rendelkezik-e a pártvezetés külön feljegyzéssel azokról a szociáldemokrátákról, akik a fogságban meghaltak, vagy azokról, akik szabadlábra helyezésük után a börtön[viszonyok] következményeként meghaltak?

Tehát ismeri-e a mostani SPD vezetőség az áldozatok pontos számát, nevüket, a haláluk pontos dátumát és okát? Mit tud az SPD például Karl Rudolf Chemnitz [akkor *Karl Marx Stadt*] tanügyi tanácsos sorsáról, akit már a náci diktatúra idején négy évre bebörtönöztek, de 1945 után megroppant egészségi állapota ellenére rögtön pártja rendelkezésére állt, és 1949-ben meggyőződése miatt 25 év kényszermunkára ítélték, majd 1953-ban a bautzeni fegyházban végelegyengülésben meghalt?

Érdeklődtek-e [Horst] Sindermann úrnál erről rövid látogatása alkalmával, akinek tudomása van Karl Rudolf fogvatartásáról?

Mit tud a mostani SPD a thüringiai Rudolstadt fiatal szociáldemokrata polgármesteréről Gustav Hartmannról, akit Willy Brandt közeli munkatársához az SPD megbízott Heinz Kühnhez fűződő kapcsolata miatt 1949-ben letartóztattak, és 25 év kényszermunkára ítélték, és aki egy év után a mostoha körülmények következtében a bautzeni fegyházban meghalt?

Mit tudnak a mai SPD-ben a rathenowi főpolgármester, Paul Szillat sorsáról, aki a porosz tartományi frakció utolsó elnöke volt 1933-ban, és akit az SED PB tagjainak kezdeményezésére az '50-es évek elején letartóztattak, több évre elítélték, és néhány hónappal szabadulása után 1956-57-ben fogvatartásának körülményei miatt Ny[ugat]-Berlinben - ahová menekült - halt meg.

Ez a lista még hosszasan folytatható. Rendelkezik az SPD egy ilyen „halál-listával”? Az Erich-Ollenhauer-Ház - az SPD-hagyomány részeként - az emlékezet helyszínévé kellene tenni, azoknak a szociáldemokrátáknak az emlékhelyévé, akik a szabadságért és a pártért vívott harcban a kommunisták által életüket vesztették. Nem kellene egy ilyen tradicionális pártnak mint az SPD ezt előterjeszteni/kezdeményezni? Miért kívülről kell rámutatni erre a magától értetődő megbecsülésre a szabadságért és demokráciáért elhunyt áldozatok előtt?

3. kérdés az SPD-hez:

A '70-es évek kezdetén az SPD-közi *Friedrich Ebert Stiftung* megerősítette azt az elhatározást, hogy a kényszeregyesítés folyamatáról, az azt követő elfogatásokról, Közép-Németországban, vagyis az NDK-ban, K[ele]t-Berlinben a tanúk megkérdezése alapján tájékoztatást ad. Ezt a „nyomozást” kortörténetileg eddig még nem dolgozták fel és nem hozták nyilvánosságra. Tulajdonképpen miért nem? A kényszeregyesítés eseményeinek 40. évfordulója kiváló lehetőséget nyújtana a nyilvánosság számára.

Az az SPD vezetés véleménye, hogy a legújabb német történelemnek ez a sötét fejezete általában és különösen a párton belül megfelelően ismert? A politikai valóság tagadása - hogy a szociáldemokratákat üldözték a kommunisták - nem vezetett-e a párton belül a kommunizmusmal szembeni problémaérzékenység káros gyengüléséhez, különösen a fiatal nemzedékek között? Lehetséges-e így egy őszinte és tisztességes német politikát folytatni?

Ezért azt kérdezzük, elhatározott-e az SPD abban, hogy 40 évvel a kényszeregyesítés után „rábírja” a *Friedrich Ebert Stiftung* arra, hogy nyilvánosságra hozza a szociáldemokraták kommunisták általi üldözéséről folytatott nyomozásának eredményét? Vagy azt hiszi a pártvezetés, hogy ezzel terhelné a „jó kapcsolatot” a SED-vel, és zavarná az enyhülés politikáját, ezért továbbra is elzárja az információkat a *Friedrich Ebert Stiftung*nál arról, hogy továbbra is üldözik a szociáldemokratákat a kommunisták?

4. kérdés az SPD-hez:

Az utóbbi időben számos találkozó történt az SPD funkcionáriusok, mint [Egon] Bahr, Brandt, [Erhard] Eppler, [Karsten] Voigt, [Oskar] Lafontaine, [Horst] Ehmke, [Hans-Jochen] Vogel, [Gerhard] Schröder és mások és a SED funkcionáriusai mint [Erich] Honecker, [Egon] Krenz, [Herbert] Häber, [Hermann] Axen, [Kurt] Hager, [Max] Reinhold, [Günter] Mittag, [Horst] Sindermann között.

Kérdezzük az SPD-t: Ezeket a találkozókon és megbeszéléseken felvetették-e ezeket a tényeket a szociáldemokraták kommunisták általi üldözéséről, elfogásáról, bebörtönzéséről, megöléséről?

Ha igen, hogyan reagáltak erre a SED funkcionáriusok, mi volt az eredménye ezeknek a megbeszéléseknek, milyen következtetéseket vont le belőlük az SPD?

Ha nem, akkor miért nem került szóba ez a téma, amelynek minden beszélgetés kezdetén ott lenne a helye?

Hogyan egyeztethető össze ez a magatartás az oly sokszor dicsért szociáldemokrata szolidaritással? Milyen érzésekkel beszélhetünk az elfogott és megölt szociáldemokrata ezrekért érzett felelősségről?

És mit érnek ezek a megbeszélések, ha az SPD képviselőit nem a mi szabadságon és a demokrácián alapuló elkötelezett erkölcsi értékrendünk irányítja, vagy tán a mai új SPD többé nem a kommunistákkal szembeni szociáldemokrata szabadságharcra azonosul?

5. kérdés az SPD-hez:

1945 után a kommunistáknak a szociáldemokratákkal szemben elkövetett bűneit nem lehet üres szavakkal elintézni, vagy a világ előtt letagadni. Egy olyan - tradicionálisan a szabadság mellett elkötelezett párt - mint az SPD, nem járhatja le hitelét, és nem engedheti a felejtés áldozatául esni egy hazug „enyhülés” miatt a párt szabadságharcos történetének ezt az áldozatokkal teli fejezetét. Sokkal inkább méltányolható, ha úgy fogják fel ezt a valódi és őszinte „enyhülési” politikát az SED-vel, hogy levonják az elkövetett bűnök konzekvenciáit.

Ezért azt kérdezzük az SPD-től: miután már régóta állnak kapcsolatban az SED-vezetéssel, tájékoztatják-e végre az elkövetett bűnökről a nyilvánosságot?

Tovább haladva: követeli-e a párt a SED-től a kommunisták által üldözött szociáldemokraták rehabilitálását, azért, hogy az elkövetett bűnöket elítéljék és megbánják?

Kér-e az SPD az SED-től jóvátételt az elkövetett bűnökért; jóvátételt, ahogy ezt mi a SED Politikai Bizottsághoz írott *nyílt levelünkben* követeljük: hogy már valóban nincs több politikai fogoly az NDK-ban?

6. kérdés az SPD-hez:

Az SPD a náci diktatúra hajdani zsidó és más kényszermunkásainak kárpótlását is támogatta, sajátjává téve azokat. Üdvözöljük ezt.

Kérdezzük az SPD-t, hogy támogatja-e, azonosul-e az SED-hez írott *nyílt levelünkben* megfogalmazottakkal, kártérítési követeléssel az NDK fegyházaiban raboskodó és a szibériai koncentrációs táborokba kényszermunkára hurcolt szociáldemokratákért, vagy úgy gondolja az SPD, hogy a náci és a bolsevikok által elkövetett bűnök kétféle megítélés alá eshetnek?

Mi a Kurt Schumacher Kör tagjai nem csak azért tevékenykedünk az ő neve alatt, mert elköteleztük magunkat szabadságharcos álláspontja mellett, hanem mert a kommunisták sokakat az ún. „Kurt Schumacher ügynökök” közül hosszú időre börtönbe zártak. Jogunk van ezeket a kérdéseket feltenni az SPD-nek. Végül is két diktatúrában vittük vásárra a bőrünket az SPD-ért, jelentős áldozatokat hoztunk a pártért.

Ez a mi erkölcsi-politikai álláspontunk, amelyek alapján ezeket a több mint jogos kérdéseket feltettük.

Követeljük a válaszokat a kérdéseinkre az SPD-től! Az SPD erkölcsi tartása és szavahihetősége függ az Önök válaszáától, és az Önök jövőbeni magatartásuktól és politikájuktól a SED-del és a többi szovjet-kommunistával kapcsolatban.

A politikai jelentősége miatt a *nyílt levelet másolatát* elküldtük a nemzetközi sajtó, rádió, TV társaságoknak a demokratikus pártoknak a parlamentári és kormányzati szerveknek, intézményeknek, szövetségeknek, a külföldi képviselőknek a Német Szövetségi Köztársaságban és a Szocialista Internacionálé tagpártjainak.

Baráti üdvözléssel:

Helmut Bärwald, Bonn - Dr. Günther Weber und Helmut Fieberg, Braunschweig-Hannes Schnakenberg, Bremen - Egon Kötting, Dortmund - Dr. Winfried Döbertin, Hamburg - Emil Bernt, Frankfurt - Wilhelm Wehner, Herford.

(Hermann Kreutzer)

(Robert Joepgen)

Címkék:

[Szociáldemokrata Párt](#) ^[2]

[MSZMP](#) ^[3]

[NSZK](#) ^[4]

[CDU](#) ^[5]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/nyilt_level_a_a_nemet_szocialdemokrata_part_vezetesehez.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/nyilt_level_a_a_nemet_szocialdemokrata_part_vezetesehez.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szocialdemokrata-part>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nszk>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/cdu>